

ПІДПРИЄМНИЦТВО НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

УДК 332:65.012.34

JEL Classification: R1, P48

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ЛОГІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Хвищун Н.В., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Анотація. Поступовий розвиток економіки, глобалізація та спільний розвиток територій призводить до підвищення ролі логістики та використання принципів логістичного менеджменту в регіональному управлінні. У даній статті узагальнено наукові підходи зарубіжних та вітчизняних науковців підходи до трактування сутності логістичного потенціалу на макро-, мезо- та мікрорівнях; визначено основні структурні елементи логістичного потенціалу, серед яких в більшості випадків транспортну та складську інфраструктуру, матеріальні, трудові, інформаційні, фінансові та сервісні потоки, логістичні ланцюги; проведено групування дефініцій «логістичний потенціал», «логістичний потенціал регіону» за результативним здатність логістичної системи забезпечити досягнення поставлених цілей) та ресурсним (сукупність ресурсів) підходом; запропоновано власне визначення логістичного потенціалу регіону – сукупність факторів та об'єктів регіональної логістичної системи, які сприяють оптимізації логістичних потоків регіону для досягнення стратегічних цілей регіонального менеджменту. Результатами роботи є висновки про необхідність зміщення акцентів у бік регіональної логістики. Максимальний ефект можна отримати лише в тому випадку, коли економічні потоки регіону оптимізуються протягом усього логістичного ланцюга, а не у межах окремого підприємства. Проведений аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок про необхідність оцінки таких факторів як: економічне становище регіону; географічне розміщення регіону; аналіз логістичної інфраструктури регіону; кадровий потенціал регіону в сфері логістики; регіональні програми щодо розвитку логістики на території регіону тощо. Водночас, ні одна з існуючих на сьогодні методик оцінки логістичного потенціалу регіону не може бути визнаною універсальною.

Ключові слова: логістика, регіональна логістична система; логістичний потенціал, логістичний потенціал регіону.

ECONOMIC CONTENT OF REGIONAL LOGISTIC POTENTIAL

Nadiia Khvyshchun, PhD in Economics

Lutsk National Technical University

Summary: The gradual development of the economy, globalization and corporate development of areas lead to increasing the role of logistics and using of logistics management principles in the regional management. This article summarizes the scientific approaches of foreign and domestic scholars to the interpretation of the essence of logistics potential at the macro-, meso- and micro levels. The basic structural elements of logistics potential (including transport and storage infrastructure, material, labor, information, financial and service flow, logistic chains) have been determined. It has been organized the grouping of definitions of «logistic potential», «regional logistic potential» according to the efficient approach (efficiency of logistic system ability to achieve the goals) and resource approach (a set of resources). Our own definition of "regional logistic potential" has been proposed. It is a set of factors and regional logistics system facilities that contribute to optimizing logistics flows in the region to achieve the strategic objectives of regional management. The result of the article is a conclusion about the need to shift emphasis towards regional logistics. The maximum effect can be obtained only when the regional economic flows are optimized throughout the supply chain, rather than within a separate enterprise. The analysis of scientific sources suggests the need to assess factors such as the economic situation of the region; the geographical location of the region; analysis of the logistics infrastructure of the region; human resources of the region in the field of logistics; regional programs for the development of logistics in the region and so on. However, none of the currently existing methodologies to assess the logistics potential of the region can not be considered universal.

Keywords: logistics, regional logistic system, logistic potential, regional logistic potential.

Постановка проблеми. Поступальний розвиток економіки України, глобалізаційні процеси, посилення конкурентної боротьби не лише на мікрорівні – рівні підприємств, а й територій обумовлюють необхідність виявлення конкурентних переваг регіону та пошуку шляхів нарощення його конкурентоспроможності. Водночас одним із сучасних драйверів економічного розвитку території є формування ефективної логістичної сис-

теми, яка складається із взаємозалежних між собою та зовнішнім середовищем підсистем, які забезпечують процес функціонування регіональних логістичних ланцюгів, формування яких направлено на досягнення цілей сталого розвитку регіону на основі забезпечення оптимальної організації руху потоків з мінімальними логістичними витратами, та дозволяють забезпечити відтворювальні процеси в регіоні.

Раціонально побудована регіональна логістична система забезпечує оптимальне протікання бізнес-процесів у регіоні, сприяє зростанню економічної активності, розвитку інновацій, збільшенню інвестиційної привабливості регіону, що призводить до покращення якості життя населення, забезпечення сталого розвитку регіону. Визначальною характеристикою рівня розвитку регіональної логістичної системи є її логістичний потенціал (далі – ЛП) [1, с. 26].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні відбувається розвиток та становлення теоретико-методологічних основ, принципів та факторів аналізу та оцінки логістичного потенціалу регіону. Вивченню даного питання присвячені праці, в основному зарубіжних та російських науковців: Уварова С.А., Проценка І.О., Фрейдман О.А., Сиздикбаева Б.У. Сергєєва В.І., Кузнєцової, Н.П., Гриценка, С., Горяїнова А.Н., Соколова М., Богородова І., Петенка І.В, Кандрашиної Є.А.; серед вітчизняних: праці Герасимчук З.В., Коблянської І.І., Рибалко Н.О., Мороз О.Д., Ковальської Л.Л. , Савки Б.Р.

Невирішені складові загальної проблеми. Не зменшуючи важливості наукових результатів вітчизняних та зарубіжних вчених, варто відмітити відсутність єдиного підходу до розуміння логістичного потенціалу регіону.

Формулювання цілей статті. Власне сам термін «логістичний потенціал» в науковому обігу появився порівняно не так давно, тому доцільним є здійснення порівняльного аналізу підходів до розуміння логістичного потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першочергово логістичний потенціал розглядався на рівні підприємства як частина його економічного потенціалу. П. Конверс та П. Друкер визначили практичний потенціал логістики як її можливість здійснити економію витрат, визначивши вартісну складову показника. Пізніше їх підтримали П. Портер та Д.Сток, які підтвердили, що поняття логістичного потенціалу пов'язано з потенціалом участі в стратегічному управлінні компанією [2, с. 15].

Г.Х. Пфоль зазначав, що у визначенні логістики відображено як управлінський, так і економічний аспекти. Вважаючи, що ефективність логістичної діяльності також стосується і інформаційної складової, науковець пов'язує в єдине процеси планування і контролю зниження матеріальних цінностей зі зменшенням витрат. Таким чином, Г.Х. Пфоль визначив переміщення матеріальних ресурсів та інформаційне забезпечення як два базових процеси логістики, що визначають її потенціал [3].

Одним з перших, визначення дефініції «логістичний потенціал» навів в дисертаційній роботі «Формування та реалізація стратегічного потенціалу логістики», І.А. Проценко: «Логістичний потенціал – сукупність факторів логістичної діяльності, які дають можливість реалізувати стратегічні цілі фірми»[4], додаючи «потенціалу» багатофакторний і багатоелементний характер, а також підкреслюючи його стратегічне значення [2, с. 16].

Ринкові реформи в пострадянських країнах, збільшення міжрегіональних та міждержавних контактів, боротьба території (міст, районів, регіонів, країн) за матеріальні, фінансові, трудові ресурси призвели до необхідності розгляду логістичного потенціалу та його аналізу не лише на мікрорівні, а й з врахуванням регіональних на національних факторів.

Тематика даного наукового дослідження вимагає здійснення огляду наукових підходів до трактування даної дефініції зарубіжними та вітчизняними науковцями на макро-, мезо- та мікрорівнях, визначивши основні складові логістичного потенціалу (табл. 1).

Комплексний аналіз специфіки поняття «логістичний потенціал регіону» було здійснено О.А. Фрейдман в монографії «Аналіз логістичного потенціалу регіону» [2, с. 18-26]. Об'єднуючи погляди більшості теоретиків та аналітиків щодо визначення логістичного потенціалу під останнім розуміють сукупність елементів, способів, методів і засобів логістичної системи, а також факторів середовища, пов'язаних з його функціонуванням, які можуть здійснити ефективний вплив на стратегію фірми або регіону [2, с. 21].

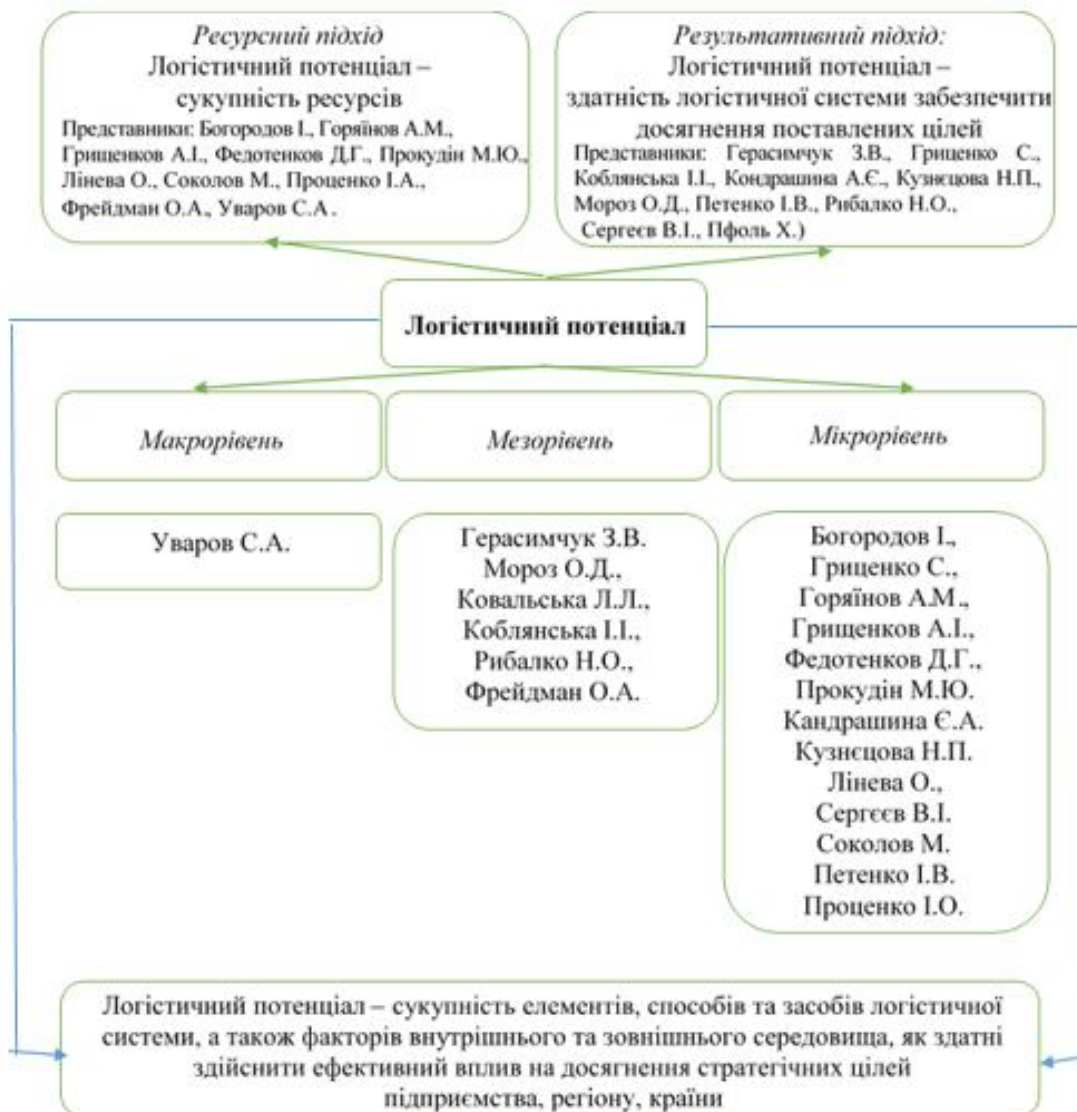
Таблиця 1 - Наукові підходи до трактування дефініції «логістичний потенціал регіону»*

Автор	Тлумачення	Елементи ЛП
<i>Мікрорівень</i>		
Богородов І. [5]	ЛП визначають рівень розвитку роздрібною мережі, ринок логістичних посередників, транспортна інфраструктура.	Роздрібна мережа, ринок логістичних посередників; транспортна інфраструктура
Гриценко С. [6, с. 135]	ЛП – здатність економічного суб'єкта при наявності сприятливих умов оптимізувати структуру ресурсів і раціонально їх використовувати для досягнення поставлених цілей.	Діяльність суб'єктів ринку з оптимізації структури ресурсів
Горяїнов А.М. [7, с. 113]	ЛП - максимальна продуктивність (функціональна здатність) системно інтегрованих підрозділів	Продуктивність підрозділів підприємства
Грищенков А.І., Федотенков Д.Г., Прокудін М.Ю. [8]	ЛП – комплексна сукупність усіх можливостей підприємства, виконання яких підкріплюється наявними ресурсами, і які в свою чергу можуть бути використані для досягнення цілей логістичної діяльності промислового підприємства	Ресурси, логістична діяльність підприємства
Кандрашина Є.А. [9, с. 55]	ЛП – універсальна здатність виконувати різні замовлення клієнтів при диверсифікації продукції фірми в широкому діапазоні у відношенні якості і ціни, гарантуючи при цьому і необхідну якість, і режим доставки при дотриманні необхідного рівня витрат.	Якість, ціна, режим доставки, витрати
Кузнєцова Н.П. [10]	ЛП – здатність економічного суб'єкта для досягнення поставлених цілей оптимізувати нові форми управління системи постачання, формувати інноваційні логістичні ланцюги та канали збуту	Система постачання, логістичні ланцюги та канали збуту
Лінева О. [11, с. 36]	ЛП – можливості потоків (матеріальних, трудових, інформаційних, фінансових, сервісних) в динаміці (русі) і статичі (використанні) виявляти і відображати джерела і засоби для досягнення скоректованих зовнішнім середовищем цілей підприємства, підвищення ефективності його діяльності та збільшення конкурентних переваг.	Матеріальні, трудові, інформаційні, фінансові та сервісні потоки
Сергєєв В.І. [12, с. 42]	ЛП – це інтегративний потенціал, який здатний пов'язати та покращити взаємодію між базовими функціональними сферами підприємства	Функціональні сфери підприємства
Соколов М. [13]	ЛП – сукупність складових логістичної потужності транспортної, інформаційної, складської систем.	Сукупність транспортної, інформаційної, складської систем.
Петенко І.В. [14]	ЛП – здатність реалізувати логістичні функції з максимально можливим кінцевим результатом та мінімально необхідними витратами	Логістичні функції, витрати
Проценко І.О. [15]	ЛП – сукупність факторів логістичної діяльності, які дають можливість реалізувати стратегічні цілі фірми	Фактори логістичної діяльності
<i>Мезорівень</i>		
Фрейдман О.А. [2, с. 23]	Логістичний потенціал регіону – сукупність факторів і об'єктів логістичної інфраструктури, які сприяють виконанню задач оптимізації матеріальних потоків в рамках реалізації стратегічних задач регіонального і національного забезпечення.	Транспортний, складський, транзитний, кадровий, просторовий потенціал
Коблянська І.І., Рибалко Н.О., Міщенко О.В. [16, с. 26]	Логістичний потенціал регіону – можливості регіональної системи забезпечувати оптимальні параметри економічних потоків у просторі і часі, які формуються як результат застосування логістичних методів управління. Критерієм оптимальності є мінімум суспільних витрат з управління економічними потоками	Економічні потоки регіону.
Герасимчук З.В., Мороз О.Д. [17]	Логістичний потенціал регіону – можливості регіону в сфері господарської діяльності, пов'язаної із забезпеченням ефективного переміщення економічних потоків регіону, забезпечення ефективного транспортування, контроль за проведенням належним чином всіх вищевказаних функцій	Економічні потоки регіону; транспортування
<i>Макрорівень</i>		
Уваров С.А. [18]	Різні види взаємодії (транзакцій) між логістичними системами в процесі виробничо-господарської діяльності фірми, розподілу, обміну і споживання готової продукції. В такому середовищі створюється логістичний потенціал національної економіки.	Елементи логістичної системи країни, логістичні фактори, які впливають на розвиток країни

* - узагальнено автором

Цілком погоджуємося з науковцем, що окремі актори, наприклад Н.Ю. ван дер Мей [19], ототожнюють логістичний потенціал з логістичною системою, що не одне і теж. Під регіональною логістичною системою розуміємо складну відкриту економічну систему, яка складається із взаємозалежних між собою та зовнішнім середовищем підсистем, які забезпечують процес функціонування регіональних логістичних ланцюгів, формування яких направлено на досягнення цілей сталого розвитку регіону на основі забезпечення оптимальної організації руху потоків з мінімальними логістичними витратами, та дозволяють забезпечити відтворювальні процеси в регіоні. Тобто регіональна логістична система має утворюватися і сприяти досягненню максимальної ефективності роботи всієї регіональної системи, а не максимальної ефективності окремих її підсистем. Тобто логістичний потенціал є вже характеристикою регіональної логістичної системи.

Усі визначення логістичного потенціалу розглядаються науковцями з позиції ресурсного або результативного підходів через застосування його в процесі аналізу середовища на мікро-, мезо- та макрорівнях (рис. 1).

Рисунок 1 - Систематизація підходів до трактування логістичного потенціалу*

* - складено та узагальнено автором

Погоджуємося з Гулягіною О.С. [20, с. 4], що ресурсний підхід орієнтований лише на кількісні характеристики, результативний – на якісні, компенсувати недоліки яких можна за допомогою ресурсно-результативного підходу.

Висновок. Узагальнюючи наукові підходи до трактування логістичного потенціалу (табл. 1, рис. 1), регіональної логістичної системи [21] та логістичних потоків регіону

[22], згідно ресурсно-результативного підходу логістичний потенціал регіону пропонуємо розглядати як сукупність факторів та об'єктів регіональної логістичної системи, які сприяють оптимізації логістичних потоків регіону для досягнення стратегічних цілей регіонального менеджменту.

Дослідження логістичного потенціалу регіону можна здійснити за допомогою різних методів, вибір яких залежить від вихідних даних. Проведений аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок про необхідність оцінки таких факторів як: економічне становище регіону; географічне розміщення регіону; аналіз логістичної інфраструктури регіону; кадровий потенціал регіону в сфері логістики; регіональні програми щодо розвитку логістики на території регіону тощо. Водночас варто відмітити, що ні одна з існуючих на сьогодні методик оцінки логістичного потенціалу регіону не може бути визнаною універсальною, оскільки вони включають велику кількість показників, які утруднюють аналіз і не усі можуть бути застосовані в умовах української економіки. Окрім того, не всі дослідження є комплексними і не можуть в повній мірі відобразити реальний стан регіонів, що обумовлює проведення подальших досліджень.

Перелік посилань

1. Коблянська І.І. Логістичний потенціал регіону: сутність і методичний підхід щодо оцінювання / І.І. Коблянська, Н.О. Рибалко, О.В. Міщенко // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2015. – №2. – С. 24-30.
2. Фрейдман О.А. Методы критериальной оценки логистического потенциала региона / О.А. Фрейдман // Российское предпринимательство. – № 3 (225) / февраль 2013. – С. 127 – 130
3. Пфоль Г.Х. Организация логистики в региональных производственных сетях [Электронный ресурс] / Г.Х. Пфоль, П. Хауслер. – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/press/loginfo/2001-03/03.shtml>
4. Проценко И.О. Формирование и реализация потенциала стратегической логистики : дис. .. д-ра экон. наук : 08.00.05 / И.О. Проценко. – СПб. – 2006. – 274с.
5. Богородов И. Амбиции регионов на транспортно-логистическом рынке / И. Богородов // Бизнес-портал «Континент-Сибирь». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rutruck.ru/analytics>
6. Гриценко С.И. О развитии транспортно-логистических кластеров в Украине / С.И. Гриценко // Российское предпринимательство. – 2008. – № 5. – Вып. 2 (111). – С. 134 – 137.
7. Горяинов А.Н. Транспортный потенциал и резервирование в системе управления логистикой предприятия / А.Н. Горяинов // Современные проблемы управления производством: тез. докл. IV Междунар. науч.-практ. конф., Донецк, 22-23 окт. 2009 г.; Донец. науч.-техн. Ун-т. – Донецк : ГВУЗ «ДонТУ», 2009. – С. 113-114.
8. Грищенков А.И. Особенности инновационно-логистического управления развитием экономики региона [Электронный ресурс] / А.И. Грищенков, Д.Г. Федотенков, М.Ю. Прокудин // Вестник Брянского государственного университета. – № 2014. – №3. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-innovatsionno-logisticheskogo-upravleniya-razvitiem-ekonomiki-regiona>
9. Кандрашина Е.А. Взаимодействие маркетинга и логистики в процессно-ориентированном управлении / Е.А. Кандрашина // Российское предпринимательство. – 2005. – № 4 (64). – С. 55 – 58.
10. Кузнецова Н.П. Логистический потенциал как фактор инновационной активности региона / Н.П. Кузнецова // Вестник ОрелГИЭТ. – 2012. – № 1 (19). – С. 73 – 80.
11. Линева О. Логистический потенциал производственного предприятия в условиях антироссийских санкций: понятие сущность и структурные элементы / О. Линева // РИСК: Ресурсы, информация, снабжение, конкуренция. – 2014. – № 4. – С. 35 – 38.
12. Корпоративная логистика : 300 ответов на вопросы профессионалов / [под общ. и научн. ред. проф. В.И. Сергеева] . – М. : ИНФРА-М. – 2005. – 976с.
13. Соколов М. Логистический потенциал Петербурга [Электронный ресурс] / М. Соколов // Российское Экспертное обозрение. – 2007. – №1. – Режим доступа: <http://www.protown.ru/russia/city/articles>
14. Петенко И.В. Логистический потенциал коммерческого посредника / И.В. Петенко, С.М. Усиков // Научные труды Донецкого национального технического университета. Сер.: экономическая: зб. наук. праць. Донецьк: Дон НТУ, 2004. – Вип. 80. – С. 88 – 93.
15. Проценко И.О. Формирование и реализация потенциала стратегической логистики : дис. .. д-ра экон. наук : 08.00.05 / И.О. Проценко. СПб. – 2006. – 274с.
16. Коблянська І.І. Логістичний потенціал регіону: сутність і методичний підхід щодо оцінювання // І.І. Коблянська, Н.О. Рибалко, О.В. Міщенко // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2015. – №2. – С. 24 – 30;
17. Мороз О.Д. Методика оцінки передумов формування регіональних логістичних систем [Електронний ресурс] / О.Д. Мороз. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ekpr/2010_36/Zmist/8PDF.pdf
18. Уваров С.А. Управление логистической инфраструктурой: проблемы становления и развития / С.А. Уваров [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.yuzhnosakh.ru/files/prodresyrs/>

logist/doklad_2_yvarov.Doc .

19. Ван дер Мей Н.Ю. Логистическая система Санкт-Петербурга: тенденции, проблемы и перспективы развития / М.Ю. Ван дер Мей // Логистические системы в глобальной экономике: материалы междунар. науч-практ. конф. (14-15 марта 2013г., Красноярск)

20. Гулягина О.С. Экономическое содержание логистического потенциала цепей поставок / О.С. Гулягина // Вестник науки и образования Северо-Запада России. – 2015. – № 2. – Т.1. – С.1 – 8.

21. Хвищун Н.В. Теоретичні підходи до класифікації логістичних систем [Електронний ресурс] / Н.В. Хвищун // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2009. – №3. – Режим доступу: <http://www.econotyu.nauka.com.ua/?op=1&z=80>

22. Хвищун Н.В. Логістичні потоки регіону : сутність та класифікація / Н.В. Хвищун // Економічний форум. – 2013. – №1. – С.169 – 179

Стаття надійшла: 13.10.2016 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

